OLIY TA’LIM TIZIMIDA TA’LIM SIFATINI KAFOLATLASH STANDARTLARINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

Ergasheva Zarrina Aslon qizi

O‘zbekiston Respublikasi Oliy Ta’lim, Fan va

Innovatsiyalar Vazirligi Osiyo Xalqaro Universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta’lim tizimida ta’lim sifatini kafolatlash standartlarini rivojlantirish, ularni xalqaro talablar bilan uyg‘unlashtirish hamda ta’lim jarayonida sifat menejmentini kuchaytirish masalalari yoritiladi. Tadqiqotda akkreditatsiya, monitoring, raqamli baholash, pedagogik innovatsiyalar va ichki sifatni ta’minlash mexanizmlarining ta’lim samaradorligiga ta’siri tahlil qilingan. Shuningdek, oliy ta’lim muassasalarida o‘quv dasturlarini yangilash, professor-o‘qituvchilar malakasini oshirish va talabalarni qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish bo‘yicha amaliy yo‘nalishlar ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: oliy ta’lim, ta’lim sifati, sifat kafolati, standartlar, akkreditatsiya, monitoring, raqamli texnologiyalar.

РАЗВИТИЕ СТАНДАРТОВ ГАРАНТИИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития стандартов гарантии качества образования в системе высшего образования, их согласования с международными требованиями и усиления механизмов менеджмента качества. Анализируется влияние аккредитации, мониторинга, цифрового оценивания, педагогических инноваций и внутренней системы обеспечения качества на эффективность образовательного процесса. Также обоснованы практические направления совершенствования учебных программ, повышения квалификации преподавателей и поддержки студентов.

Ключевые слова: высшее образование, качество образования, гарантия качества, стандарты, аккредитация, мониторинг, цифровые технологии.

DEVELOPING QUALITY ASSURANCE STANDARDS IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM

Abstract. This article examines the development of quality assurance standards in higher education, their alignment with international requirements, and the strengthening of quality management mechanisms in the educational process. The study analyzes the role of accreditation, monitoring, digital assessment, pedagogical innovation, and internal quality assurance in improving educational effectiveness. Practical directions for updating curricula, improving teachers’ professional competence, and strengthening student support systems are also discussed.

Keywords: higher education, education quality, quality assurance, standards, accreditation, monitoring, digital technologies.

Kirish

Oliy ta’limda ta’lim sifatini ta’minlash mamlakatning intellektual salohiyatini oshirish, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va xalqaro mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlashning muhim shartlaridan biridir. Globallashuv, raqamli transformatsiya va xalqaro akademik integratsiya sharoitida oliy ta’lim muassasalaridan nafaqat bilim berish, balki sifatni kafolatlashning aniq, shaffof va natijaga yo‘naltirilgan tizimini yaratish talab etiladi.

O‘zbekiston Respublikasida ta’lim sifatini nazorat qilish, baholash va takomillashtirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlari qatorida e’tirof etilmoqda. Davlat ta’lim standartlari o‘quv jarayonining mazmuni, baholash mezonlari, bitiruvchilarning kompetensiyalari va ta’lim muassasalari

faoliyatining sifat ko‘rsatkichlarini belgilab beradi. Shu jihatdan oliy ta’limda sifat standartlarini rivojlantirish o‘quv dasturlarini modernizatsiya qilish, ta’lim jarayonini raqamlashtirish, ichki va tashqi monitoringni kuchaytirish bilan uzviy bog‘liqdir.

So‘nggi yillarda qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlar, xalqaro hamkorlik loyihalari va akkreditatsiya jarayonlari oliy ta’lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Mazkur maqolada oliy ta’lim sifatini kafolatlash standartlarini takomillashtirishning asosiy yo‘nalishlari, ularning amaliy ahamiyati va kutilayotgan natijalari tahlil qilinadi.

Asosiy qism

O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’lim sifatini ta’minlash va uni bosqichma-bosqich takomillashtirish milliy ta’lim tizimining muhim strategik vazifalaridan biri hisoblanadi. Prezident farmonlari va sohaga oid qarorlarda ta’lim sifatini uzluksiz nazorat qilish, ta’lim xizmatlari samaradorligini oshirish, xalqaro standartlarga moslashish hamda innovatsion yondashuvlarni joriy etish bo‘yicha aniq vazifalar belgilangan.

Hozirgi sharoitda oliy ta’lim sifati milliy standartlar bilan bir qatorda xalqaro baholash mezonlari asosida ham tahlil qilinmoqda. Bu jarayonda sifatni baholash agentliklari, akkreditatsiya tashkilotlari va xorijiy hamkor muassasalar bilan aloqalarni kengaytirish alohida ahamiyatga ega. Xalqaro tajribalarni o‘rganish universitetlarning ta’lim dasturlari, baholash tizimi va boshqaruv mexanizmlarini zamonaviy talablar asosida qayta ko‘rib chiqishga imkon beradi.

Oliy ta’lim muassasalarida ichki sifatni ta’minlash tizimini mustahkamlash ham dolzarb masalalardan biridir. Ichki sifat kafolati ta’lim jarayonining barcha bosqichlarini — o‘quv rejalari, fan dasturlari, o‘qitish metodlari, talabalar bilimini baholash, professor-o‘qituvchilar faoliyati va ilmiy-tadqiqot natijalarini muntazam kuzatib borishni o‘z ichiga oladi. Bunday tizim institutsional boshqaruvni takomillashtiradi va ta’lim jarayonining shaffofligini oshiradi.

Xalqaro amaliyotda sifatni kafolatlash ikki muhim yo‘nalish asosida shakllanadi: tashqi sifatni baholash va ichki sifatni ta’minlash. Tashqi baholash mustaqil ekspertlar yoki akkreditatsiya tashkilotlari tomonidan amalga oshirilib, universitet faoliyatining belgilangan mezonlarga mosligini aniqlaydi. Ichki baholash esa muassasaning o‘zida sifatni nazorat qilish, kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha muntazam ishlarni nazarda tutadi.

Oliy ta’lim sifatini oshirishda o‘quv dasturlarini modernizatsiya qilish ham muhim o‘rin tutadi. O‘quv rejalari mehnat bozori talablari, zamonaviy kasbiy kompetensiyalar va xalqaro standartlar asosida yangilanganida, talabalarning nazariy bilimlari bilan bir qatorda amaliy ko‘nikmalari ham rivojlanadi. Bu esa bitiruvchilarning kasbiy tayyorgarligi va raqobatbardoshligini oshiradi.

Pedagogik innovatsiyalarni joriy etish ta’lim sifati standartlarini takomillashtirishning yana bir muhim yo‘nalishidir. Interfaol metodlar, masofaviy ta’lim elementlari, elektron resurslar, amaliy loyihalar va mustaqil ta’lim topshiriqlari talabalarning faolligini oshiradi. Bunday yondashuv ta’lim jarayonini bir tomonlama axborot berishdan amaliy va ijodiy faoliyatga yo‘naltiradi.

Raqamli baholash, onlayn monitoring tizimlari va axborot platformalaridan foydalanish ta’lim sifatini kuzatish jarayonini tezkor, aniq va shaffof qiladi. Mazkur vositalar orqali talabalar o‘zlashtirishi, o‘qituvchilar faoliyati, o‘quv dasturlari samaradorligi va ilmiy faoliyat natijalari muntazam tahlil qilinadi. Bu esa muammolarni erta aniqlash va ularga nisbatan samarali chora ko‘rish imkonini beradi.

Professor-o‘qituvchilar malakasini oshirish tizimi ham sifat standartlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Pedagoglarning xalqaro seminarlar, malaka oshirish kurslari, ilmiy-amaliy treninglar va metodik mashg‘ulotlarda ishtirok etishi ularning kasbiy kompetensiyasini kuchaytiradi. Natijada zamonaviy metodikalar dars jarayoniga izchil joriy etiladi.

Talabalarni qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish ham ta’lim sifatini oshirishga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Akademik maslahat, psixologik yordam, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va ilmiy loyihalarga jalb etish orqali talabalar ta’lim jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni yengib o‘tadi. Bu esa ularning motivatsiyasi, bilim olishga qiziqishi va o‘z ustida ishlash faolligini kuchaytiradi.

Baholash va attestatsiya tizimining adolatli, shaffof va kompetensiyaga yo‘naltirilgan bo‘lishi sifat kafolatining asosiy shartlaridan biridir. Test, loyiha, taqdimot, amaliy topshiriq va mustaqil ishlar orqali talabalar bilimini kompleks baholash ta’lim natijalarining haqqoniy aks etishini ta’minlaydi. Bunday baholash tizimi talabalarning mustaqil fikrlash va amaliy muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Natijada, oliy ta’limda sifatni kafolatlash standartlarini takomillashtirish milliy qonunchilik, xalqaro hamkorlik, raqamli texnologiyalar va institutsional sifat menejmenti uyg‘unligida amalga oshiriladi. Ushbu jarayon oliy ta’lim muassasalarining akademik salohiyatini oshiradi, xalqaro tan olinishini kuchaytiradi va talabalar uchun yuqori sifatli ta’lim muhitini yaratadi.

1-jadval.

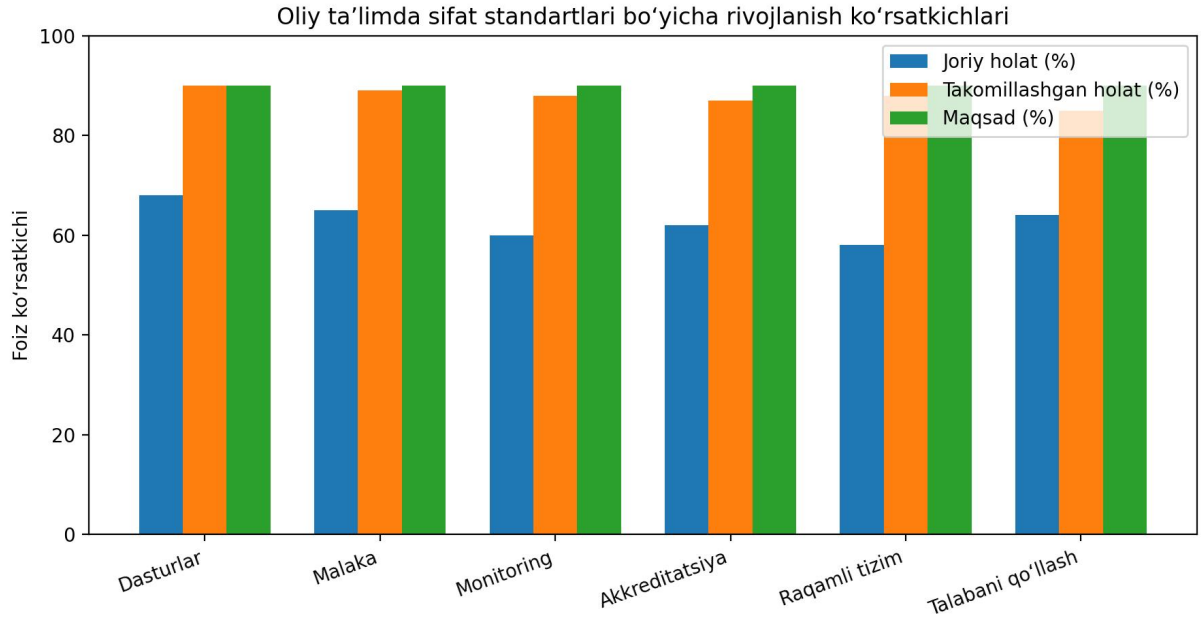
Oliy ta’limda sifat kafolatini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari

№	Yo‘nalish	Amalga oshirish mexanizmi	Kutilayotgan natija
1	O‘quv dasturlarini takomillashtirish	Xalqaro standartlar va mehnat bozori talablariga moslashtirish	Bilim va kompetensiyalar rivojlanadi
2	Sifat monitoringi	Ichki nazorat va muntazam baholash tizimini joriy etish	Ta’lim sifati va shaffoflik oshadi
3	Pedagogik innovatsiyalar	Interfaol metodlar va raqamli texnologiyalarni qo‘llash	O‘qitish samaradorligi kuchayadi
4	Akkreditatsiya va baholash	Tashqi ekspertiza va sertifikatlash mexanizmlaridan foydalanish	Xalqaro tan olinishi oshadi
5	Kadrlar salohiyati	O‘qituvchilar malakasini muntazam oshirish	Kasbiy mahorat yuksaladi

Manba: *oliy ta’limda ta’lim sifatini ta’minlash, ichki monitoring, akkreditatsiya va raqamli boshqaruv bo‘yicha mavjud ilmiy-amaliy yondashuvlar asosida muallif tomonidan umumlashtirildi.*

Jadvalda oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiluvchi asosiy yo‘nalishlar hamda ularni amalga oshirish mexanizmlari tizimli ravishda aks ettirilgan. Tahlildan ko‘rinadiki, ta’lim sifatini ta’minlash faqat baholash yoki nazorat tadbirlari bilan cheklanib qolmay, balki o‘quv dasturlarini zamon talablariga mos ravishda yangilash, professor-o‘qituvchilar salohiyatini rivojlantirish, pedagogik innovatsiyalarni keng joriy etish va samarali monitoring tizimini yaratishni ham talab etadi. Ayniqsa, xalqaro standartlar asosida shakllantirilgan o‘quv dasturlari talabalarning nazariy bilimlarini amaliy kompetensiyalar bilan uyg‘unlashtirish imkonini beradi.

Jadvalda keltirilgan yo‘nalishlar o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, ularning kompleks ravishda amalga oshirilishi oliy ta’lim muassasasida sifat menejmenti tizimining samaradorligini oshiradi. Xususan, pedagogik innovatsiyalar va raqamli texnologiyalardan foydalanish o‘quv jarayonini yanada interfaol va talaba markazli tashkil etishga imkon yaratadi. Akkreditatsiya va tashqi baholash mexanizmlarining takomillashuvi esa ta’lim muassasalarining xalqaro maydondagi nufuzini oshirib, ta’lim sifatining barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

1-rasm. Oliy ta'limda sifat standartlari bo'yicha joriy holat, takomillashuv va maqsad ko'rsatkichlari

Manba: *oliy ta'lim tizimida sifatni ta'minlashning asosiy komponentlari bo'yicha umumlashtirilgan tahliliy ma'lumotlar asosida tuzildi.*

Diagrammada oliy ta'lim sifatini belgilovchi asosiy yo'nalishlar bo'yicha mavjud holat, rivojlanish imkoniyatlari va istiqboldagi maqsad ko'rsatkichlari taqqoslangan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ta'lim dasturlari sifati, professor-o'qituvchilar malakasi, baholash tizimi, ilmiy-tadqiqot faoliyati, raqamli boshqaruv hamda talabalarni qo'llab-quvvatlash yo'nalishlarida muayyan yutuqlarga erishilgan bo'lsa-da, ularni yanada takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda. Diagrammadagi ma'lumotlar har bir yo'nalish bo'yicha mavjud salohiyat va rivojlanish imkoniyatlarini yaqqol namoyon etadi.

Tahlil natijalariga ko'ra, ayniqsa ilmiy-tadqiqot faoliyati, o'quv jarayonining samaradorligi va o'qituvchilar malakasini rivojlantirish yo'nalishlarida qo'shimcha islohotlarni amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, raqamli monitoring tizimlari va ichki sifat kafolati mexanizmlarining rivojlantirilishi ta'lim jarayonining shaffofligi, tezkorligi va boshqaruv samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali ta'lim natijalarini muntazam monitoring qilish, tahlil etish va ularga asoslangan qarorlar qabul qilish imkoniyati kengayadi.

Diagrammada aks ettirilgan maqsad ko'rsatkichlari oliy ta'lim tizimida sifatni boshqarishning istiqboldagi yo'nalishlarini belgilab beradi. Ushbu ko'rsatkichlarga erishish uchun o'quv dasturlarini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish, professor-o'qituvchilar malakasini oshirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish va talabalarni qo'llab-quvvatlash tizimini rivojlantirish talab etiladi. Natijada oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligi ortib, xalqaro maydondagi mavqei mustahkamlanadi hamda yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash sifati sezilarli darajada yaxshilanadi.

Xulosa

Oliy ta'lim tizimida ta'lim sifatini kafolatlash standartlarini rivojlantirish kompleks, uzluksiz va tizimli yondashuvni talab etadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, sifatni ta'minlash jarayoni faqat o'quv dasturlarini yangilash yoki baholash tizimini takomillashtirish bilan cheklanmaydi, balki ichki monitoring, pedagogik innovatsiyalar, akkreditatsiya, raqamli texnologiyalar va talabalarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining uyg'un faoliyatini ham o'z ichiga oladi.

Jadval va diagramma tahlilidan ko'rinadiki, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim dasturlari, o'qituvchilar malakasi va talabalarni qo'llab-quvvatlash yo'nalishlarida sezilarli imkoniyatlar mavjud. Shu bilan birga, monitoring, ilmiy-tadqiqot faoliyati va raqamli baholash tizimlarini yanada rivojlantirish sifatni xalqaro talablar darajasiga ko'tarishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ta’lim sifatini oshirish uchun har bir oliy ta’lim muassasasida ichki sifat kafolati tizimini muntazam ishlaydigan mexanizmga aylantirish zarur. Bunda ta’lim jarayonining barcha bosqichlari nazorat qilinishi, natijalar tahlil qilinishi va mavjud kamchiliklar asosida amaliy chora-tadbirlar ishlab chiqilishi lozim.

Umuman olganda, oliy ta’limda sifat standartlarini rivojlantirish ta’lim samaradorligini oshiradi, universitetlarning xalqaro nufuzini mustahkamlaydi, talabalar bilim va kompetensiyalarini yuqori bosqichga olib chiqadi. Shu bois mazkur jarayonda milliy tajriba, xalqaro hamkorlik va raqamli transformatsiyani uyg‘unlashtirish muhim ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Takliflar

1. Ta’lim dasturlarini xalqaro standartlar, mehnat bozori ehtiyojlari va zamonaviy kasbiy kompetensiyalar asosida muntazam yangilab borish.
2. Professor-o‘qituvchilar malakasini oshirish bo‘yicha amaliy seminarlar, xalqaro treninglar va metodik kurslarni tizimli tashkil etish.
3. Ta’lim jarayonida elektron resurslar, masofaviy ta’lim platformalari va raqamli monitoring tizimlaridan keng foydalanish.
4. Baholash va attestatsiya jarayonlarini shaffof, adolatli va kompetensiyaga yo‘naltirilgan mezonlar asosida takomillashtirish.
5. Ichki va tashqi akkreditatsiya mexanizmlarini rivojlantirib, oliy ta’lim muassasalarining xalqaro tan olinishini kuchaytirish.
6. Talabalarni psixologik, akademik va ijtimoiy jihatdan qo‘llab-quvvatlash xizmatlarini yanada takomillashtirish.
7. Ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish uchun talabalar va o‘qituvchilarni loyihalar, grantlar hamda amaliy tadqiqotlarga faol jalb qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. “Oliy ta’lim sifatini ta’minlash milliy tizimi”. Toshkent, 2022.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Ta’lim sohasida islohotlar va sifatni oshirish strategiyasi”. Toshkent, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim muassasalari uchun Milliy akkreditatsiya agentligi. “Oliy ta’lim standartlari va akkreditatsiya bo‘yicha qo‘llanma”. Toshkent, 2020.
4. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. “Ta’lim sifatini baholash metodikasi”. Toshkent, 2019.
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. “Oliy ta’limda malaka oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish strategiyasi”. Toshkent, 2022.
6. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. “Ta’lim sifatini monitoring qilish bo‘yicha qo‘llanma”. Toshkent, 2021.
7. Karimov, I. “Oliy ta’lim tizimida sifatni ta’minlash: nazariy va amaliy masalalar”. Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
8. Usmonov, S. “Ta’lim sifatini oshirish strategiyalari”. Toshkent: Ta’lim, 2021.